

Bijlage 2. Behandeling van de bezwaren en adviezen bij het ministerieel besluit tot de vaststelling van het gebied 'Herkenrodebos en het kasteel van Stevoort' in de Landschapsatlas

Omschrijving:

Herkenrodebos en het kasteel van Stevoort

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel, 13 oktober 2021

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE

1. Adviezen en bezwaren ingediend tijdens het openbaar onderzoek

Het openbaar onderzoek naar de gedeeltelijke vaststelling van de Landschapsatlas voor het gebied 'Herkenrodebos en het kasteel van Stevoort' in Hasselt liep van 20-10-2020 tot en met 18-12-2020 (2020-V21).

Er werden twee adviezen en bezwaarschriften ingediend. Deze zijn tijdig ingediend en dus ontvankelijk. De ingediende bezwaren maken integraal deel uit van het vaststellingsdossier.

Bezwaar 1

De bezwaarindiener vraagt verduidelijking om bepaalde periodes in het dossier op te nemen, waarbij gewezen wordt op het verschil tussen het landschappelijk erfgoed (18de-19de eeuw) en het bouwkundig erfgoed (17de-20ste eeuw).

Behandeling van het bezwaar:

De periodisering is ingegeven door de historische ontwikkeling die het gebied heeft gekend. Bij een vaststelling wordt gekeken naar de huidige erfgoedwaarden en de ontwikkelingen die daaraan ten grondslag lagen. Bij het landschappelijk erfgoed waren de ontwikkelingen in de periode 18de-19de eeuw bepalend, omdat het historische Herkenrodebos toen grotendeels geroid is ten voordele van landbouwgronden. Deze ontwikkeling heeft het huidige landschap gemaakt tot wat het nu is.

Het bouwkundig erfgoed bestaat onder andere uit vakwerkbouw, twee watermolens en het kasteel van Stevoort. Bepalend voor de datering is de huidige verschijningsvorm. Bebouwde sites kunnen een oudere kern hebben, maar bepalend zijn de bouwperiodes die hebben geleid tot hoe ze er vandaag uit zien.

De bezwaarindiener vraagt om de beschrijving dat "kleinschalige graslanden met houtkanten het sterkste beeld oproepen van een historisch ontginningslandschap" te schrappen. De argumenten van de bezwaarindiener zijn dat volgens de kadastrale statistieken van de provincie Limburg van 1842 – 1844 de belastbare onbebouwde eigendommen in de omgeving van zowel Stevoort als Kermt uit grofweg 50% akkerbouw, 20% wei – en hooiland en 25% bos bestonden.

Behandeling van het bezwaar:

De statistieken van de provincie Limburg uit 1842-1845 slaan op het hele grondgebied van de gemeenten Stevoort en Kermt, niet specifiek op het hier afgebakende gebied. Ze sluiten bovendien niet uit dat het gebied 'Herkenrodebos en het kasteel van Stevoort' niet uit kleinschalige graslanden met houtkanten zouden kunnen bestaan.

Historisch-topografische kaarten van de 19de-20ste eeuw tonen aan dat na ontginning van het Herkenrodebos het nieuwe landschap daar uit graslanden met bomenrijen of houtkanten bestond. De nu nog overblijvende percelen met bomenrijen en houtkanten getuigen wel degelijk van die omvorming van bos naar landbouwgronden en zijn in die zin dus een getuige van dat historische ontginningslandschap.

De bezwaarindiener vraagt om "In de andere delen van het gebied komt dit (verwijzend naar de kleinschalige graslanden) landschapkenmerk veel minder uitgesproken voor, wat ze meer geschikt maakt voor bosuitbreiding binnen de contouren van het historische boscomplex" te schrappen.

Behandeling van het bezwaar:

De bijzin "wat ze meer geschikt maakt voor bosuitbreiding binnen de contouren van het historische boscomplex" zal worden geschrapt, omdat het een suggestie voor een

toekomstige beheerontwikkeling is die strikt genomen niet tot de vaststelling van de erfgoedwaarden, -kenmerken en -elementen behoort.

De bezwaarindiener vraagt om "De mozaïek van kleinschalige graslanden, omzoomd met bomenrijen of houtkanten, aan de rand van het Herkenrodebos roepen een idyllische sfeer op" uit de esthetische waarde te schrappen.

Behandeling van het bezwaar:

De aanwezigheid van de "idyllische sfeer" geeft uitdrukking aan een esthetische ervaring van de waarnemer en past dus wel in de definitie van de esthetische waarde, zijnde "Een onroerend goed heeft esthetische waarde als het de waarnemer zintuiglijke schoonheid laat ervaren" (zoals gedefinieerd door de inventarismethodologie van 17 juli 2015, gepubliceerd in BS van 3 augustus 2015). Het motiveren van een zintuiglijke waarneming is niet gebaseerd op het onderscheid tussen subjectiviteit en objectiviteit. Dat onderscheid is in deze niet relevant.

De bezwaarindiener vraagt om gebouwen zonder erfgoedwaarde en privétuinen uit de afbakening te sluiten.

Behandeling van het bezwaar:

Gebouwen en privétuinen zonder erfgoedwaarde die zich op de rand van de afbakening bevinden, kunnen in principe tot een herziening van de afbakening leiden. Bij gebrek aan voldoende specifieke plaatsaanduidingen over welke gebouwen of percelen het bezwaar het precies heeft, gaan we hier niet op de details in. Maar verwijzen we naar de behandeling van het advies van de VCOE, dat deze plaatsaanduidingen wel detailleert, zie onder punt 2.6.

Bezwaar 2

Bezwaarindiener vraagt om perceel 3H van sectie A in Stevoort uit de afbakening te sluiten omdat het geen erfgoedwaarde zou hebben.

Behandeling van het bezwaar:

Het landbouwperceel bevindt zich op de rand van de afbakening in de Herkvallei. Het werd in de afbakening opgenomen omdat het ruimtelijk gezien een onderdeel van de Herkvallei is en vanuit de Kolmenstraat een doorkijk op de vallei biedt. Anderzijds bevindt het zich op de rand, behoort het strikt genomen niet tot de kern van het gebied en grenst het aan een industriële site.

Wel belangrijk is de opname van de waterloop Stevoortsemolenloop, een molenloop die tot het molenlandschap van de Elsartmolen behoort. Deze willen we wel mee in de afbakening betrekken, omdat hij typerend is voor de beekvallei. In dit geval is het mogelijk om deze molenloop in de afbakening te betrekken en toch het randperceel 3H op vraag van de bezwaarindiener uit te sluiten. Daarom wordt besloten de grens van de afbakening hier op de zuidelijke oever van de Stevoortsemolenloop te leggen, tevens een herkenbare fysieke grens in het landschap. Dit impliceert een inkrimping van de afbakening waarbij percelen 3H, 3E, 30D en 29D (deels) worden uitgesloten.

2. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 2 februari 2021. De VCOE verzocht de bevoegde minister op 3 februari 2021 de toelating om de adviestermijn met dertig dagen te verlengen. De VCOE bracht op 11 maart 2021 een voorwaardelijk gunstig advies. Het advies maakt integraal deel uit van het vaststellingsdossier. De uitgebreide en inhoudelijk gedetailleerde onderbouwing van het bezwaarschrift wordt gewaardeerd.

De VCOE situeert de adviesvraag (§1-5) en adviseert vervolgens:

1. "te verduidelijken in hoeverre de inventarisgegevens en waardering van het gebied '[Herkenrodebos en kasteel van Stevoorde](#)' (sic) onderworpen werd aan een actualisatie" (§6 van het advies);
2. "de door bezwaarindieners aangehaalde onduidelijkheden of onvolledigheden zorgvuldig te bekijken en waar nodig bij te sturen" (§6 van het advies);
3. "de passages in de beschrijvingen met suggesties van beheers-/ontwikkelingsperspectieven aan te passen" (§7-8 van het advies);
4. "in de beschrijvingen expliciet te verwijzen naar de beschermingen die in de gebieden van kracht zijn" (§10 van het advies);
5. "de afbakeningen op een aantal locaties te herbekijken en bijkomend te motiveren" (§12b)
6. "de ruimtelijk-structurende waarde van het gebied aan te vullen en aan het gebied ook een industrieel-archeologische waarde toe te kennen" (§9);
7. "in de beschrijving van erfgoedkenmerken en -elementen dieper in te gaan op het huidige voorkomen van het historische ontginningslandschap" (§10 met graslanden en akkers tussen verspreid bosareaal).

Behandeling van het advies

2.1. De vaststelling van een gebied in de Landschapsatlas is altijd de aanleiding voor de actualisatie van de inventarisgegevens, de waardering en de afbakening van het gebied. Dit is de standaardprocedure. Bij de opmaak van de Landschapsatlas in 2001 werden de beschrijving en waardering immers summier uitgewerkt, de afbakening ruw ingetekend, terwijl voor een goede onderbouwing en motivatie van het vaststellingsdossier net meer gegevens nodig zijn. Daarom werd het gebied 'Herkenrodebos en kasteel van Stevoort' opnieuw onderzocht en de beschikbare informatie in de wetenschappelijke inventaris geactualiseerd. Het resultaat van deze actualisatie kunnen de leden van de VCOE vinden via deze link <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/135347>, die ook in het vaststellingsdossier is opgenomen. Onderaan de webpagina geeft de datum het moment van actualisering aan, in dit geval 27 augustus 2020. Deze actualisatie vormt de basis voor het vaststellingsdossier. De werkwijze staat beschreven in de inventarismethodologie tot vaststelling van de Landschapsatlas, ministerieel besluit van 17 juli 2015.

2.2. De opmerkingen van de bezwaarindieners werden zorgvuldig bekeken en bijgestuurd waar nodig. Hiervoor verwijzen we naar het eerste deel van dit advies, onder de titel 'Adviezen en bezwaren ingediend tijdens het openbaar onderzoek'.

2.3. De bijzin "wat ze meer geschikt maakt voor bosuitbreiding binnen de contouren van het historische boscomplex" zal worden geschrapt uit het vaststellingsdossier.

2.4. De volgende beschermingen zijn van kracht in het gebied 'Herkenrodebos en het kasteel van Stevoort' op datum 27 augustus 2020:

AANDUID_ID	NAAM	URI
2989	Watermolen op de Herk met molenaarswoning	https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2989
2663	U-vormige vakwerkhoeve Busselkenswinning	https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2663
2622	Gesloten hoeve met onmiddellijke omgeving	https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2622
2625	Gesloten hoeve: bredere agrarische omgeving	https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2625
2443	Sterrebos	https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2443

2664	U-vormige vakwerkhoeve Busselkenswinning: omgeving	https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2664
2997	Watermolen op de Herk met omgeving	https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2997

Zodra het gebied 'Herkenrodebos en het kasteel van Stevoort' bij MB is vastgesteld, verschijnt de vaststelling in de databank onder de link Vanaf dat moment wordt het overzicht van de beschermingen die binnen de perimeter van de vaststelling zichtbaar voor iedereen.

2.5. Afbakeningen

Zoals reeds gemotiveerd in het vaststellingsdossier is de afbakening van het vast te stellen gebied georiënteerd op fysieke grenzen zoals wegen. Gebouwen zonder erfgoedwaarde langs deze wegen en privétuinen worden uit de afbakening gesloten, omdat ze niet bijdragen tot de erfgoedwaarde van het gebied. Daar gelden kadastrale perceelsscheidingen van het grootschalig referentiebestand als grens voor de afbakening van het gebied. Op die locaties lijkt de grens een grillige vorm aan te nemen. In realiteit sluit de afbakening de door bebouwing en vertuining verstoorde delen op de rand van het gebied uit. De meest gave delen zijn wel opgenomen in de afbakening. De bebouwing en tuinen binnen in het gebied, dus niet aan de rand, blijven binnen de afbakening, ten einde een "kaas met gaten" patroon te vermijden. Evolueert dit vast te stellen gebied later naar een erfgoedlandschap, dan kan hier rekening mee worden gehouden bij de toewijzing van bestemmingen en beheer van deze bebouwde percelen en tuinen binnen de afbakening.

Op vraag van de VCOE herbekeek de dossierbehandelaar de afbakening tot op perceelsniveau in het geografisch informatiesysteem QGIS. Het grootschalig referentiebestand werd als onderliggende laag genomen, de afbakening van het vast te stellen gebied als bovenlaag. Een clip van beide lagen vormde de basis van het perceelonderzoek. Elk perceel werd bekeken op de topografische kaart van 2009 van het NGI, op de meest recente orthofoto's (2020) en op de grootschalige orthofotomozaïek van 2013-2015 van Informatie Vlaanderen.

- perceel Diestersesteenweg 120d (voetbalveld)
Bijsturing: percelen 120d, 119b, 103b en 103a worden uit de afbakening gesloten, zodat de bomenrijen en de bosgrens daar de begrenzing van het gebied vormen.
- perceel B265t bij woning nr. 126 Kermtstraat
Bijsturing: tuinperceel 265T wordt uit de afbakening gesloten
- perceel 273H in de Kermtstraat (tuin, afbakening loopt over bebouwing)
Bijsturing: 273H wordt uit de afbakening gesloten.
- Keizerlindestraat nummer 31, 32, 29, 30a, 30 en 33 (niet op inventaris bouwkundig erfgoed),
Deze bebouwde percelen en tuinpercelen blijven in de afbakening, omdat ze niet op de rand van de afbakening liggen. We willen vermijden dat een vastgesteld gebied de vorm van een 'kaas met gaten' aanneemt. Als een vastgesteld gebied in de Landschapsatlas ooit tot een erfgoedlandschap wordt doorvertaald, dan kunnen voor de bebouwde sites zonder erfgoedwaarde die in de afbakening liggen andere voorschriften worden opgemaakt dan voor de rest van het gebied.
- Wijerstraat 121 (niet op inventaris bouwkundig erfgoed),
Bijsturing: perceel 246F dat overeenkomt met het adres Wijerstraat 121 wordt uit de afbakening gesloten, omdat het op de rand ligt en geen erfgoedwaarde heeft.
- Wijerstraat 127 (geen harde grens, afbakening loopt doorheen perceel),
De afbakening volgt hier de kadastrale percelen van het grootschalige referentiebestand en gaat dus niet doorheen het perceel, zoals duidelijk blijkt uit de laag van de bebouwing van het grootschalige referentiebestand. De topografische kaart van 2009 tekent hier verkeerdelijk bebouwing in. Maar de meest recente orthofoto toont hier geen bebouwing. Dit perceel blijft dus in de afbakening.
- de Hasseltsedreef (stukje dorpsgezicht niet meegenomen in afbakening),

Bijsturing: het ontbrekende stukje van de Herk grenzend aan de Hasseltse Dreef wordt mee opgenomen in de afbakening.

- perceel van het Instituut Mariaburcht Stevoort (geen harde grens, afbakening loopt doorheen perceel),
De afbakening volgt hier bij grote uitzondering niet de kadastrale perceelsgrens omdat anders een stuk van de vastgestelde tuin bij het kasteel van Stevoort zou ontbreken. Hier is er dus voor gekozen om de grens van de afbakening op de grens van het vastgestelde perceel te leggen. Dit stukje blijft binnen de afbakening van het vast te stellen gebied, omdat het bij de kasteeltuin hoort en erfgoedwaarde heeft.
- Herkkantstraat 6, 36, 38, 46 en 50 (niet op inventaris bouwkundig erfgoed),
Bijsturing: De bebouwde percelen 6, 34, 36, 38, 46 en 50 langs de Herkkantstraat worden uit de afbakening gehaald, omdat de bebouwing geen erfgoedwaarde heeft en op de rand van de afbakening ligt.
- percelen B25d en c naast woning nr. 87 in de Herkkantstraat (helikopterlandingsplaats?),
Bijsturing: De percelen B25d en c worden uit de afbakening gehaald, omdat ze op de rand liggen en geen erfgoedwaarde hebben.
- perceel van woning nr. 51 in de Herkantstraat (op inventaris bouwkundig erfgoed),
Het perceel van woning nr. 51 in de Herkkantstraat komt niet voor in de inventaris bouwkundig erfgoed. Ook de woning heeft geen enkele erfgoedwaarde. Dit perceel wordt dus niet mee opgenomen in de afbakening.
- perceel B86v achter woningen nrs. 29-33 in de Herkkantstraat (onbebouwd perceel)
Dit perceel is niet mee opgenomen in de afbakening.
- perceel van woning nr. 29 in de Herkkantstraat (op inventaris bouwkundig erfgoed),
Dit perceel blijft buiten de afbakening van het vast te stellen gebied. De afbakening beperkt zich in dit gedeelte tot het grotendeels onbebouwde valleigebied van de Herk ten zuiden van de Herkkantstraat.
- perceel B544d achter woning nr. 402 in de Stevoortse kiezel (niet op inventaris bouwkundig erfgoed),
Bijsturing: de tuinpercelen en het bebouwde perceel achter woning nr. 402-406 die zich op de rand van de afbakening bevinden, worden uit de afbakening verwijderd.
- Kermtstraat 219 (niet op inventaris bouwkundig erfgoed)
De afbakening van het vast te stellen gebied volgt hier de historische bosgrens van Herkenrodebos (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/307990>), waardoor het bebouwde perceel 351F3 en perceel 351G3 wel mee tot de afbakening behoren.
- Stevoortse kiezel 194 (niet op inventaris bouwkundig erfgoed)
Bijsturing: perceel 52N dat overeenstemt met het bebouwde perceel van nr. 194 Stevoortse Kiezel wordt uit de afbakening gehaald, omdat het zich op de rand bevindt en geen uitdrukkelijke erfgoedwaarde heeft.

2.6. Erfgoedwaarden

'De mozaïek van kleinschalige graslanden, omzoomd met bomenrijen of houtkanten' wordt toegevoegd aan de ruimtelijk-structurerende waarde en geschrapt uit de esthetische waarde.

Wordt eveneens toegevoegd aan de ruimtelijk-structurerende waarde:

- "De schoorsteen van stokerij Claes is beeldbepalend."
- "Landbouwpercelen met perceelsscheidende bomenrijen, versnipperde bospercelen, het grachtennetwerk vormen zeker op het grondgebied van het voormalige Herkenrodebos een kenmerkend ruimtelijk patroon."

Aan de motivatie voor de vaststelling van het gebied wordt de industrieel-archeologische erfgoedwaarde toegevoegd.

"De vestiging van de stokerij Claes herinnert aan de 19de-eeuwse gebiedsontwikkeling en getuigt van het industriële verleden van Hasselt en omgeving op het moment dat stokerijen

zich tot een belangrijke industriële bedrijfsactiviteit ontpopten. Vaak ontwikkelden deze sites zich in gebouwen of op locaties van opgeheven kloosters of abdijen, wat hier ook het geval was. De samenhang tussen de vestiging van de stokerij en de aanleg van de spoorweg heeft hier ook zijn belang.”

3. Conclusie

De uitgebrachte bezwaren en het advies van de VCOE hebben invloed op de vaststelling van het gebied “Herkenrodebos en het kasteel van Stevoort”.

- De afbakening werd bijgestuurd zoals aangegeven onder punt 2.5 en onder punt 1 bezwaar 2 (perceel 3H).
- De erfgoedwaarden werden aangevuld, meer bepaald de
 - o Ruimtelijk-structureerende waarde:
 - “De mozaïek van kleinschalige graslanden, omzoomd met bomenrijen of houtkanten vormt in de omgeving van Herkenrodebos een typisch ruimtelijk patroon dat herinnert aan de 18de-19de-eeuwse omvorming van bos naar landbouwlandschap.”
 - “De schoorsteen van stokerij Claes is beeldbepalend.”
 - “Landbouwpercelen met perceelsscheidende bomenrijen, versnipperde bospercelen, het grachtennetwerk vormen zeker op het grondgebied van het voormalige Herkenrodebos een kenmerkend ruimtelijk patroon.”
 - o Industrieel-archeologische waarde
 - “De vestiging van de stokerij Claes herinnert aan de 19de-eeuwse gebiedsontwikkeling en getuigt van het industriële verleden van Hasselt en omgeving op het moment dat stokerijen zich tot een belangrijke industriële bedrijfsactiviteit ontpopten. Vaak ontwikkelden deze sites zich in gebouwen of op locaties van opgeheven kloosters of abdijen, wat hier ook het geval was. De samenhang tussen de vestiging van de stokerij en de aanleg van de spoorweg heeft hier ook zijn belang.”
- De beschrijving van sommige erfgoedwaarden werd bijgestuurd, meer bepaald de
 - o Historische waarde: “wat ze meer geschikt maakt voor bosuitbreiding binnen de contouren van het historische boscomplex” werd geschrapt.
 - o Esthetische waarde “De mozaïek van kleinschalige graslanden, omzoomd met bomenrijen of houtkanten, aan de rand van het Herkenrodebos roepen een idyllische sfeer op” werd geschrapt.
- Aan de beschermingsdatabank en de erfgoeddatabank zijn de hyperlinks naar de beschermde landschappen en monument toegevoegd, zodat het duidelijk is welke beschermingen deel uitmaken van het gebied ‘Herkenrodebos en kasteel van Stevoort’.